LUPTA PENTRU LIBERTATE SOCIALĂ ŞI NAŢIONALĂ A POPOARELOR LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-lea

Hotărîrile Congresului de la Viena şi Sfînta Alianţă n-au adus linişte şi ordine în Europa cum credeau monarhii. Revenirea la putere a regilor şi nobililor a nemulţumit foarte mult popoarele. De aceea, mai în fiecare an au izbucnit mişcări sociale şi naţionale, în diferite părţi ale lumii. Şi de fiecare dată, Sfînta Alianţă a ţinut cîte un congres care a hotărît ce armată să intervină şi să zdrobească revoluţia. Cel mai aprig duşman al revoluţiilor şi al libertăţii popoarelor a fost ministrul austriac *Metternich.*

MIŞCĂRILE REVOLUŢIONARE DIN APUSUL EUROPEI ÎN ANII 1815—1830

Mişcarea revoluţionară din Italia. Italia era fărîmiţată în mai multe state, între care: Sardinia, Toscana, regatul Neapolelui, Statul papal. Poporul italian suferea mult din pricina stăpînirilor străine. Intelectualii, tineretul, o parte dintre burghezi s-au organizat în societăţi secrete de luptă împotriva principilor şi a străinilor stăpîni în Italia. Cea mai de seamă a fost *Societatea carbonarilor.* În 1820, pornind revoluţia în toată peninsula, carbonarii au silit pe monarhii din Italia să dea constituţii.

Dar Sfînta Alianţă a trimis trupe austriece să stingă focul revoluţiei. Slab organizaţi, carbonarii au fost înfrînţi, închişi sau ucişi.

Revoluţia din Spania. În Spania, regele sprijinit de aristocraţie a suprimat toate legile introduse de Napoleon şi a pus impozite grele. Intelectualii, burghezia şi chiar soldaţii se împotriveau guvernării lui tiranice. În ianuarie 1820 s-au revoltat soldaţii unui regiment spaniol, în frunte cu colonelul *Rafael de Riego.* Revoluţia a cuprins toată Spania. Preluînd puterea, revoluţionarii au făcut o serie de reforme economice şi au alcătuit o Constituţie. Regele a trebuit să accepte Constituţia. Dar la porunca Sfintei Alianţe o armată franceză a intervenit şi a strivit revoluţia spaniolă. Ferdinand al VII-lea s-a răzbunat cumplit împotriva revoluţionarilor. Trupul lui Riego a fost tăiat în bucăţi şi expus în mai multe oraşe. O fată a fost condamnată la moarte, pentrù că a cusut pe un steag cuvîntul *„libertate".*

Revoluţia burgheză din 1830 în Franţa. După arestarea lui Napoleon, în Franţa s-a restaurat regalitatea. Dar regele conducea pe baza unei Charte constituţionale. În 1830, urmărind să restaureze absolutismul, aşa cum fusese înainte de revoluţie, regele a suprimat Charta constituţională. Poporul din Paris s-a răsculat. A ridicat baricade pe străzi. Pe baricade au luptat muncitorii şi tineretul studenţesc. Revoluţia se desfăşura sub steagul tricolor şi cu lozinca din 1789: *„Libertate, egalitate, fraternitate".* Speriat de mînia poporului, Carol al X-lea a fugit. Astfel, revoluţia a

Scenă din timpul revoluției spaniole (1820).

triumfat din nou, chiar în una din țările care făceau parte din Sfînta Alianță.

La rîndul ei, marea burghezie — bancherii — temîndu-se ca nu cumva poporul să proclame Republica, s-a grăbit să-l pună rege pe *Ludovic Filip de Orléans*. El a modificat Charta constituțională, dînd mai

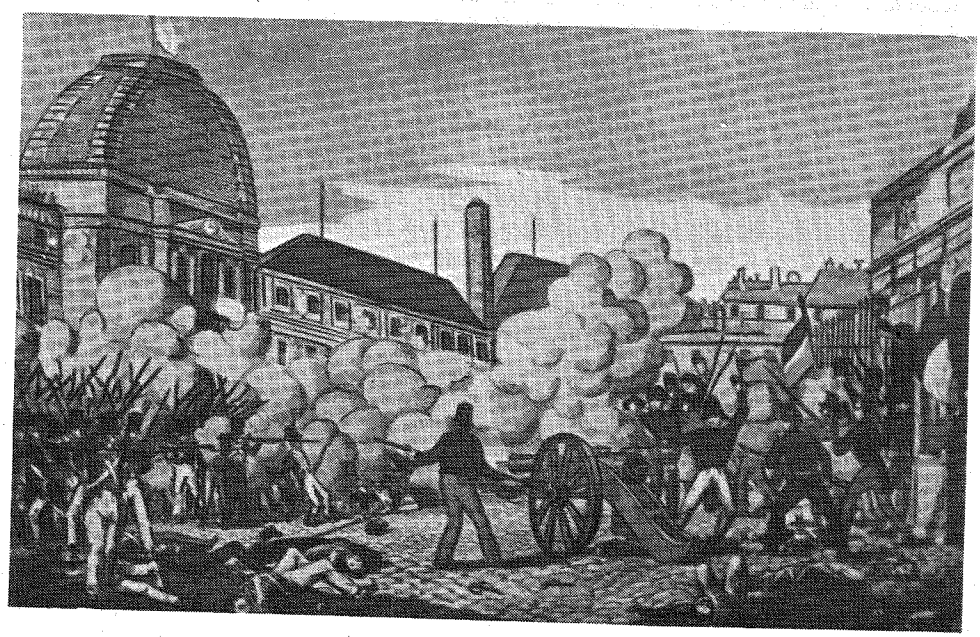

Revoluționari parizieni atacă Palatul regal (iulie 1830).

multe libertăţi şi drepturi pentru burghezie, dar a ignorat drepturile celor săraci. De aceea a fost numit *„regele bancherilor"*.

Oricum, în această ţară s-a îndepărtat restauraţia şi s-a instaurat Monarhia constituţională.

În timpul domniei lui Ludovic Filip (1830—1848), numită şi „monarhia din iulie", în Franţa s-a dezvoltat mult industria; s-au construit căi ferate; s-a intensificat comerţul şi a sporit numărul băncilor. Tot acum burghezia franceză şi-a extins cuceririle coloniale. Franţa a ajuns o ţară capitalistă puternică şi bogată, a doua în lume, după Anglia.

Mişcări revoluţionare au izbucnit în 1830 şi în alte părţi ale Europei. Belgienii au izbutit să se desprindă de statul Ţărilor de Jos, unde conducerea o aveau olandezii, şi să formeze un stat naţional: *Belgia,* cu capitala la Bruxelles. Limba oficială este franceza.

LECTURĂ

Un istoric îl caracteriza astfel pe Metternich: «acest orgolios este dușmanul jurat al revoluției, împotriva căreia era... hotărît să lupte pînă la ultimul suspin»... Cînd vorbește de revoluție folosește o inepuizabilă varietate de metafore violente: «maladie», «vulcan», «incendiu», care amenință să mistuie totul».

Silvio Pellico, participant la revoluția din Italia, a stat mulți ani în închisorile Imperiului habsburgic. Cruzimea conducătorilor l-ar fi ucis dacă n-ar fi fost omenia celor mici. Cînd pe condamnați îi surprindeau vorbind între dînșii «uneori sentinelele se arătau atît de miloase încît ne spuneau: Puțin mai încet, domnilor, altfel ne pedepsește pe noi. Alteori, se făceau că nu văd că stăm de vorbă, iar cînd îl zăreau pe sergent, ne rugau să tăcem pînă pleacă. Cîteodată unii dintre soldații aceia s-au arătat atît de îndrăzneți încît au stat de vorbă cu noi și au răspuns la întrebările noastre, dîndu-ne veşti despre Italia».

ÎNTREBĂRI

— **Cine erau carbonarii şi ce urmăreau ei?**
— **Care au fost cauzele revoluţiei din 1820 în Spania?**
— **De ce a izbucnit revoluţia din 1830 în Franţa?**

LUPTA DE ELIBERARE A POPOARELOR DIN SUD-ESTUL EUROPEI ÎN ANII 1815—1830

În timpul Sfintei Alianţe şi în răsăritul Europei s-au desfăşurat mişcări revoluţionare mai ales în statele absolutiste şi multinaţionale ca Rusia şi Imperiul otoman.

Războiul de eliberare naţională al sîrbilor şi grecilor. Încă din 1804, sîrbii conduşi de *Kara-George* s-au răsculat împotriva stăpînirii otomane. Ei au luptat cu mult eroism. I-au ajutat şi vecinii, între care şi pandurii olteni, în frunte cu Tudor Vladimirescu. Aşa au alungat pe paşa din Bel-

grad şi au eliberat o parte din ţară. În 1813 însă, turcii au zdrobit răscoala şi au măcelărit foarte mulţi dintre luptătorii sîrbi. Totuşi, în anii următori, războiul a izbucnit din nou, îmbinîndu-se cu revoluţia românilor şi cu războiul grecilor.

Burghezia, intelectualii greci, ca şi întregul popor doreau foarte mult să se elibereze de stăpînirea otomană. În acest scop au întemeiat o societate secretă revoluţionară, numită *Eteria.* Eteria era ajutată de grecii bogaţi, de mulţi patrioţi şi de oameni progresişti din Europa. O conducea *Alexandru Ipsilanti,* fiul unui fost domnitor din Ţările Române. În 1821, Eteria a pornit răscoala, trecînd din Rusia în Ţările Române, ca să înainteze spre miazăzi şi să se unească pe pămîntul Greciei cu revoluţionarii de acolo. Dar armata Eteriei, slab condusă, a întîrziat prea mult la nord de Dunăre. În schimb, revoluţionarii organizaţi în Grecia au izbutit să cîştige însemnate victorii împotriva armatelor turceşti. Au eliberat Atena, Moreea şi multe insule. Sultanul însă a recurs la măsuri barbare: a ucis sau a vîndut ca sclavi populaţia greacă din insula Chios; a spînzurat pe patriarhul din Constantinopol, pe mulţi episcopi şi preoţi greci. Asemenea cruzimi au zguduit întreaga lume. Poeţii, oamenii de ştiinţă şi oamenii politici au luat apărarea grecilor.

Din lupta poporului grec pentru eliberare naţională (1815—1830).

Voind să-şi întărească influenţa în Imperiul otoman şi să-i ajute pe greci, în 1827, Rusia, Anglia şi Franţa i-au declarat război. Flotele lor au distrus flota otomană la *Navarin,* iar armatele ruseşti au biruit pe cele otomane şi l-au obligat pe sultan să încheie pacea de la *Adrianopol* (1829), prin care Grecia devenea independentă, iar Serbia autonomă.

Revoluţia din Ţara Românească. La începutul veacului al XIX-lea, Ţările Române se aflau încă sub conducerea domnilor fanarioţi. Ei făceau ca stăpînirea otomană să fie şi mai greu de îndurat. Totodată, boierimea sporea numărul zilelor de clacă, asuprind ţărănimea. În 1821 a izbucnit *revoluţia condusă de Tudor Vladimirescu.* El participase la răscoala sîrbilor şi avea legături cu Eteria. Însufleţit de o fierbinte dragoste pentru ţară şi popor, el voia să înlăture stăpînirea şi să scuture jugul otoman. Pornită de la *Padeş,* unde Tudor a lansat o proclamaţie, revoluţia a cuprins repede întreaga Oltenie. Ţăranii nu mai voiau să muncească pentru boieri, nu-i mai recunoşteau ca stăpîni şi cereau să se împartă moşiile boiereşti.

TUDOR VLADIMIRESCU

Tudor a format o adevărată armată, în frunte cu pandurii lui. Apoi a trecut Oltul, a învins cetele domneşti trimise împotrivă-i şi a intrat în Bucureşti. Poporul l-a primit cu bucurie şi încredere.

Mai bine de două luni, Tudor Vladimirescu a condus ţara în folosul celor mulţi. Speriaţi, marii boieri au stăruit pe lîngă sultan să trimită grabnic armată împotriva poporului răsculat. Totodată l-au pîrît pe Tudor Vladimirescu conducătorilor Eteriei, sub pretext că s-ar fi înţeles cu turcii. Aflînd că vine armata otomană împotriva ţării, Tudor a hotărît să se retragă în Oltenia, unde avea arme şi provizii şi deci putea susţine lupta mai bine. Dar eteriştii, crezînd intrigile boierilor, l-au arestat la Piteşti şi l-au ucis mişeleşte în Tîrgovişte (27 mai 1821).

Eteriştii s-au găsit singuri în faţa armatei otomane şi au fost înfrînţi în bătălia de la *Drăgăşani.* Aşa că n-au mai putut ajuta războiul naţional din Grecia.

Deşi înfrîntă, revoluţia condusă de Tudor l-a silit pe sultan să renunţe la numirea domnilor fanarioţi. Din 1822, în Ţara Românească şi în Moldova au condus iar domnii pămînteni.

Răscoala decembriştilor; mişcarea de eliberare a polonezilor. Deşi ţarul era conducătorul reacţiunii în Europa, totuşi în Rusia intelectualii progresişti, organizaţi în societăţi secrete, urmăreau desfiinţarea rînduielilor feudale şi înlăturarea absolutismului prin organizarea unei *răscoale militare.* În noiembrie 1825 a murit, pe neaşteptate, ţarul Alexandru I. Urmaşul lui era Nicolae I, mai reacţionar, şi mai despotic. Cîteva regimente, în frunte cu ofiţerii, membri ai societăţii secrete, s-au răsculat şi au refuzat să depună jurămîntul pentru noul ţar. Răsculaţii voiau să-l aresteze pe Nicolae I, să convoace o adunare populară şi să dea o Constituţie. Dar ţarul a izbutit să aresteze pe revoluţionari, să-i spînzure sau să-i surghiunească în Siberia.

Pentru că s-a desfăşurat în luna decembrie, această acţiune împotriva ţarului s-a numit *mişcarea decembriştilor.*

În 1830, la vestea revoluţiei din Franţa, s-au răsculat şi *polonezii* împotriva stăpînirii ţariste. Varşovia a devenit centrul luptei. Pentru zdrobirea revoltei poloneze, ţarul Nicolae I a folosit 250 000 de soldaţi. Zeci de

mii de polonezi au fost transportaţi în Siberia şi alte mii au emigrat în apus. Ţarul a desfiinţat regatul Varşoviei şi a introdus un aspru regim de control.

LECTURĂ

Un delegat sîrb la Congresul de la Viena descria astfel represaliile turcilor: „Sosind la poarta Belgradului, de o parte şi de alta a străzii se aflau 60—70 de sîrbi traşi în ţeapă... corpurile lor erau mîncate de cîini... Se spune că în districtul Ruşevăţ n-a rămas decît un bărbat din zece; toţi ceilalţi au fost masacraţi sau traşi în ţeapă".

Din Proclamaţia de la Padeş: „Fraţilor locuitori ai Ţării Româneşti, veri de ce neam veţi fi, nici o pravilă nu opreşte pe om de a întîmpina răul cu rău! Şarpele cînd îţi iese înainte dai cu ciomagul de-l loveşti, ca să-ţi aperi viaţa, care de mai multe ori se primejduieşte din muşcarea lui. Dar pe balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atît cele bisericeşti cît şi cele politiceşti, pînă cînd să-i suferim a ne suge sîngele din noi, pînă cînd să fim robi?"

Poetul Puşkin a „salutat" urcarea pe tron a ţarului Nicolae I cu următoarea epigramă:

„De-abia urcat pe tron
Pe toţi i-a minunat:
În Siberia trimis-a 125 plocon
Şi pe alţi cinci i-a spînzurat".

V.I. Lenin arăta că decembriştii au fost: „cei mai buni oameni din rîndul nobilimii", care „au contribuit la trezirea poporului".

ÎNTREBĂRI

— Cum explicaţi masacrul de la Chios?
— Care sînt cauzele revoluţiei conduse de Tudor Vladimirescu?
— Ce scopuri urmăreau decembriştii?

RĂZBOIUL DE ELIBERARE AL POPOARELOR DIN AMERICA LATINĂ

Încă din evul mediu, Spania stăpînea în America un vast imperiu colonial. Din aceste colonii, **spaniolii scoteau mult** aur şi argint, precum şi banane, cafea, trestie-de-zahăr etc. Coloniştii asupreau şi jefuiau populaţia stabilită aici, iar pe localnici sau amerindieni, ca şi pe negrii aduşi aici îi făcuseră sclavi.

Nemaiputînd îndura jugul spaniol, locuitorii acestor colonii au pornit lupta pentru libertate, încă din vremea cînd Napoleon stăpînea Spania.

În fruntea luptei s-a ridicat *Simon Bolivar,* un om bogat, cult, cu idei revoluţionare şi dornic să unească popoarele tuturor coloniilor din America Latină într-o *Federaţie a Anzilor.* De mare ajutor pentru colonişti a fost revoluţia spaniolă din 1820—1823. Ocupat cu situaţia internă, regele

SIMON BOLIVAR — conducător al luptei de eliberare a popoarelor din America Latină.

n-a mai putut trimite trupe în America. În schimb, luptătorii de aici au primit ajutor economic de la englezi.

Din pricina întinderilor uriaşe şi a obstacolelor greu de trecut: Munţii Anzi, pustiuri, fluvii mari, a lipsei de comunicaţii, războiul s-a desfăşurat în condiţii extrem de grele. Un centru de luptă a fost *Venezuela,* unde a condus Simon Bolivar. Altul a fost Argentina; aici a luptat *José de San Martin,* un general foarte capabil. După eliberarea acestei ţări, a trecut şi a ajutat la eliberarea regiunii *Chile* şi *Peru.* Aici s-a întîlnit cu Bolivar, căruia i-a lăsat conducerea armatei, iar el s-a retras în Europa.

Eroică şi mai democratică a fost lupta de eliberare a poporului din *Mexic.* Cei doi conducători *Miguel Hidalgo* şi *José Maria Morelos* au antrenat la luptă masele de amerindieni şi, o dată cu eliberarea de sub stăpînirea spaniolă, au făcut şi importante reforme democratice: au împărţit pămînt ţăranilor, au dat drepturi egale tuturor cetăţenilor fără deosebire de rasă. Spaniolii au izbutit să-i prindă şi să-i ucidă pe cei doi conducători. Mexicanii au continuat însă lupta şi în 1823 au proclamat Republica.

Datorită piedicilor puse de guvernul Angliei şi al S.U.A., coloniile eliberate nu s-au putut uni să formeze un singur stat, o republică federativă, aşa cum propusese Bolivar. S-au organizat mai multe republici, între care: *Mexic, Venezuela, Columbia, Chile, Peru, Argentina* etc.

În acelaşi timp, *Brazilia* s-a desprins de sub stăpînirea Portugaliei şi a format un imperiu de sine stătător.

Însemnătatea mişcărilor revoluţionare de la începutul secolului al XIX-lea.

Toate mişcările şi revoluţiile popoarelor de la începutul secolului al XIX-lea au avut un caracter social, politic şi naţional. Luptînd împotriva absolutismului monarhilor, împotriva ocupanţilor otomani, habsburgi, ţarişti, şi apoi împotriva despoţilor din Sfînta Alianţă, popoarele au făcut şi din ideea naţională o idee revoluţionară. Eliberarea naţională a devenit o mare necesitate pentru spaniolii care voiau să îndepărteze absolutismul regilor, pentru italienii care încercau să se elibereze de sub stăpînirea Habsburgilor, pentru grecii, sîrbii, bulgarii şi românii care rîvneau să scuture jugul otoman, pen-

tru cehii care suportau greu conducerea guvernului din Viena, pentru polonezii care doreau, ca și românii, să se unească iar într-un singur stat și să scape de asuprirea țarului, a împăratului habsburg și a regelui Prusiei.

La toate aceste popoare s-a format și dezvoltat conștiința și cultura națională. Aceasta a făcut ca în istoria popoarelor din prima jumătate a secolului al XIX-lea conștiința națională să joace un important rol revoluționar, eliberator.

DESTRĂMAREA SFINTEI ALIANȚE

Revoluțiile și războaiele de eliberare ivite în aproape întreaga lume arătau că popoarele nu mai puteau răbda nici asupririle sociale, nici absolutismul monarhic, nici intervențiile brutale ale Sfintei Alianțe, nici fărîmițarea și subjugarea națională. Popoarele voiau dreptate și libertate. Lupta lor a avut din ce în ce mai mult succes, iar forțele Sfintei Alianțe n-au mai putut interveni nici împotriva revoluției de la 1830 din Franța, nici împotriva belgienilor, nici împotriva popoarelor din America Latină. Mai mult, guvernul englez a susținut economicește războiul de eliberare a popoarelor din America Latină. Iar cît privește eliberarea poporului grec, a avut chiar ajutorul Rusiei, Angliei și Franței, interesate să pună stăpînire pe economia Imperiului otoman.

Toate acestea au dus la destrămarea Sfintei Alianțe; prăbușirea definitivă a sistemului ei s-a produs însă în timpul revoluțiilor din 1848.

Dar dacă sud-americanii și grecii au fost ajutați în lupta lor de eliberare, marile puteri au căutat să profite, acaparîndu-le economia și împiedicîndu-i de a se uni ca să formeze state puternice.

LECTURĂ

Pe Simon Bolivar l-a impresionat mult Roma, cu vestigiile ei istorice. Pe Muntele Sacru el a rostit un solemn jurămînt, gîndindu-se la popor și la patria lui: „Pentru patrie și onoarea mea, jur să nu am liniște pînă nu voi elibera America de sub jugul tiranilor săi".

ÎNTREBĂRI

— **Ce însemnătate are Simon Bolivar?**
— **De ce lupta de eliberare din Mexic a fost mai democratică?**
— **Ce urmări a avut lupta de eliberare în America Latină?**
— **De ce s-a destrămat Sfînta Alianță?**
— **Ce însemnătate au avut mișcările de eliberare de la începutul secolului al XIX-lea?**